Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „COVID-19: Rolul societății civile în reconstrucția și reziliența regiunii euro-mediteraneene”

(aviz din proprie inițiativă)

(2023/C 140/03)

Raportor: **Angelo PAGLIARA**

Decizia Adunării Plenare	25.3.2021
Temei juridic	Articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
	Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru relații externe
Data adoptării în secțiune	20.12.2022
Data adoptării în sesiunea plenară	24.1.2023
Sesiunea plenară nr.	575
Rezultatul votului	
(voturi pentru/ voturi împotrivă/abțineri)	183/0/5

1. **Introducere**

1.1. Criza provocată de pandemie a lovit puternic regiunea euro-mediteraneeană, exacerbând problemele existente și creând noi provocări suplimentare față de cele anterioare. Consecințele socioeconomice ale acestei situații pot duce la creșterea inegalităților, în special în țările cu sisteme economice și productive slabe.

1.2. Comitetul de monitorizare Euromed al CESE a decis să se concentreze pe rolul societății civile în reconstrucția și reziliența regiunii euro-mediteraneene.

1.3. Organizațiile societății civile din regiunea euro-mediteraneeană și consiliile economice și sociale din diferite țări au fost implicate în elaborarea raportului. S-a urmărit o colaborare deosebită și strânsă cu Consiliul economic, social și de mediu din Maroc, care a organizat în comun cu CESE summitul Euromed din 2021.

1.4. Prin urmare, acest raport de informare are o valoare adăugată importantă datorită implicării societății civile de ambele părți ale Mediteranei.

1.5. Prezentul raport completează rapoartele de informare anterioare privind educația și formarea profesională în regiunea euro-mediteraneeană, digitalizarea și IMM-urile în regiunea mediteraneeană și dezvoltarea durabilă în regiunea mediteraneeană ([1]).

2. **Concluzii**

2.1. Societatea civilă din întreaga lume a reacționat imediat la pandemie, acționând în prima linie și oferind asistență și ajutor populației. Și în zona euro-mediteraneeană, rolul societății civile a fost crucial în atenuarea efectelor negative ale pandemiei de COVID-19.

2.2. Organizațiile societății civile din regiunea euro-mediteraneeană au sprijinit acțiunea guvernului prin furnizarea de servicii esențiale și de asistență medicală; au distribuit echipamente individuale de protecție și au contribuit la diseminarea informațiilor vitale, în special în zonele îndepărtate. Activitatea lor a avut, de asemenea, o importanță capitală în atenuarea impactului pandemiei asupra celor mai vulnerabile segmente ale societății, cum ar fi femeile, tinerii, imigranții și persoanele cu handicap.

([1]) Prezentul raport de informare completează, de asemenea, avizele recente ale CESE pe această temă, în special: Avizul Comitetului Economic și Social European privind Propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a Mecanismului de redresare și reziliență [COM(2020) 408 final – 2020/0104 (COD)] – Propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a Instrumentului de sprijin tehnic [COM(2020) 409 final – 2020/0103 (COD)] (JO C 364, 28.10.2020, p. 132); ECO/515 „Regulamentul privind Inițiativa pentru investiții ca reacție la coronavirus” (nepublicat încă în Jurnalul Oficial); Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „O urgență după pandemia de COVID-19: conceperea unei noi matrice multilaterale” (aviz din proprie inițiativă) (JO C 364, 28.10.2020, p. 53).

2.3. Implicarea activă a societății civile a consolidat solidaritatea în regiunea euro-mediteraneeană; multe organizații ale societății civile din vecinătatea sudică au avut un rol în crearea de grupuri de solidaritate civilă, folosind metodologii inovatoare și consolidându-și activitatea de coordonare și informare online.

2.4. CESE este ferm convins că o redresare economică și socială corectă și echitabilă este posibilă numai prin implicarea partenerilor sociali și a organizațiilor societății civile, a sectorului privat și, în special, a IMM-urilor. Redresarea zonei mediteraneene și dezvoltarea unor modele socioeconomice durabile și reziliente trebuie să fie ghidate de principii precum respectarea statului de drept, protecția valorilor democratice și a drepturilor sociale și ale omului, punerea în aplicare a convențiilor fundamentale ale OIM și un angajament comun pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și de neutralitate climatică.

2.5. CESE salută adoptarea noii Agende pentru Mediterana și subliniază necesitatea ca toate măsurile de sprijinire a redresării să servească dublului obiectiv de dezvoltare și de îmbunătățire a calității vieții populației din regiune.

2.6. O serie de provocări sociale, politice, de mediu, geopolitice și de imigrație se concentrează în prezent în Mediterana, care reprezintă provocări esențiale nu numai pentru Europa, ci și pentru întreaga lume. CESE consideră că provocările multidimensionale din ce în ce mai mari cu care se confruntă regiunea nu pot fi înfruntate decât printr-un multilateralism reînnoit și eficace, sprijinit de Uniunea Europeană.

2.7. Impactul schimbărilor climatice afectează, de asemenea, zona mediteraneeană, sub forma deșertificării, a deficitului de apă și a creșterii temperaturilor. Criza actuală a scos în evidență necesitatea de a consolida reziliența comună și de a deschide noi inițiative de cooperare în domeniul mediului și al digitalizării. CESE consideră că este util, nu în ultimul rând având în vedere creșterea gradului de conștientizare a societății civile și printr-o mai mare participare a părților interesate, să se extindă și să se consolideze inițiative precum *WestMED*, astfel încât acestea să contribuie la atingerea obiectivelor climatice și de mediu prin modele ale economiei albastre care vizează crearea de locuri de muncă și protecția ecosistemului și a diversității.

2.8. La zece ani de la Primăvara arabă, Uniunea Europeană și-a reînnoit strategia de cooperare cu țările vecine mediteraneene. În acest sens, CESE consideră că noua Agendă pentru Mediterana este un instrument esențial pentru redresarea socială și economică a regiunii în urma crizei provocate de pandemia de COVID-19. Angajamentul reînnoit privind parteneriatul trebuie să fie strâns legat nu numai de provocările economice și sociale, ci și de cele legate de mediu, demografie și imigrație, respectând în același timp pe deplin progresele și valorile fundamentale ale Uniunii. Situația sistemelor de sănătate s-a dovedit a fi fragilă în multe părți ale regiunii, iar criza provocată de pandemie este un test important care ar putea afecta, de asemenea, stabilitatea politică.

2.9. Programele de redresare și reconstrucție a zonei mediteraneene ar trebui să pună un accent deosebit pe redresarea rapidă a sectorului turismului și, în special, a întreprinderilor mici și mijlocii care angajează mai mult de jumătate din angajații din UE. Un impact persistent al crizei, inclusiv șomajul structural – în special în rândul tinerilor și al femeilor – ar avea consecințe sociale grave.

2.10. Dezvoltarea capitalului uman al forței de muncă este deosebit de importantă pentru dezvoltarea durabilă a partenerilor mediteraneeni ai UE. În special în sectorul turismului, ar trebui promovată formarea personalului. În plus, CESE observă că problema „exodului creierelor” din țările partenere din sud către țările industrializate cu grad ridicat de dezvoltare reprezintă un obstacol major, în special în calea transformării digitale a economiilor lor. Prin urmare, statele membre ale Uniunii Europene ar trebui să faciliteze permisele de muncă pe termen scurt și mediu în UE, atât pentru lucrătorii independenți, cât și pentru angajați, în special în sectorul IT. În plus, Comisia ar trebui să sprijine punerea în aplicare a proiectelor digitale în țările partenere, astfel încât tehnicienii IT, în special, să găsească oportunități bune de angajare în țările lor de origine.

2.11. UE va utiliza instrumentele și programele de cooperare existente pentru a-și consolida dialogul cu vecinătatea sudică. Comitetul Economic și Social European recomandă o implicare cât mai largă a organizațiilor societății civile, prin intermediul unui dialog social și civil incluziv la toate nivelurile, care să țină seama de caracteristicile și rolurile specifice ale diferiților actori implicați și care să sublinieze contribuția acestora la elaborarea și punerea în aplicare a politicilor și măsurilor necesare pentru gestionarea impactului schimbărilor și crizelor actuale, începând cu efectele schimbărilor climatice.

2.12. Se estimează că multe țări din vecinătatea sudică se vor confrunta cu o scădere a PIB-ului pe cap de locuitor și vor întâmpina provocări majore în confruntarea cu riscurile sociale, economice și de sărăcie din ce în ce mai mari. Prin urmare, sunt necesare planuri de reconstrucție economică și financiară, cu măsuri care să poată aborda, de asemenea, problemele legate de insecuritatea socială din ce în ce mai mare.

2.13. Redresarea economică a multor țări din vecinătatea mediteraneeană depinde în mare măsură de eficacitatea unei campanii adecvate de vaccinare și, în consecință, CESE recomandă consolidarea COVAX, precum și sprijinul logistic și de aprovizionare maxim din partea instituțiilor europene, inclusiv prin acorduri bilaterale. CESE subliniază că este deosebit de important ca țările partenere din sudul Mediteranei să primească sprijin pentru crearea unor instalații autonome de producție de vaccinuri și produse medicale în țările lor. În acest context, își reiterează apelul ca renunțarea la brevetele pentru vaccinuri și produse medicale pentru combaterea pandemiilor să fie discutată în mod serios.

2.14. CESE consideră că implicarea activă a societății civile în redresarea post-COVID-19 va fi esențială pentru atingerea unor obiective precum îmbunătățirea calității vieții oamenilor și dezvoltarea unui nou model de dezvoltare durabilă. Prin urmare, solicită instituțiilor europene ca, utilizând parteneriatul cu țările din vecinătatea sudică, să consolideze în continuare toate instrumentele pentru implicarea organizațiilor societății civile.

2.15. Organizațiile societății civile s-au aflat în avangarda sprijinirii răspunsului social și în materie de sănătate la pandemie, iar implicarea lor practică a contribuit la contracararea consecințelor sociale și asupra sănătății asupra populației. Cu toate acestea, după cum CESE a subliniat deja, capacitatea lor de a răspunde nevoilor societății este modelată de realitatea că resursele sunt adesea limitate și pot fluctua. CESE este convins de necesitatea de a consolida mecanismele de sprijin pentru organizațiile societății civile, în parte pentru a proteja mai bine grupurile cele mai vulnerabile afectate în mod deosebit de pandemie, cum ar fi tinerii, femeile, migranții și persoanele cu handicap.

2.16. CESE solicită instituțiilor europene să ia măsuri suplimentare pentru a sprijini pacea, democrațiile și respectarea drepturilor omului în zonele de conflict din vecinătatea mediteraneeană. Condițiile cu care se confruntă populațiile din zonele de conflict s-au deteriorat și mai mult din cauza pandemiei și sunt necesare eforturi susținute pentru a asigura un plan de pace complet.

2.17. Având în vedere că redresarea în urma crizei provocate de pandemie este cu siguranță dificilă, negocierile comerciale în curs dintre UE și Maroc și Tunisia, precum și viitoarele negocieri cu Iordania devin din ce în ce mai importante. UE ar trebui să țină seama într-o mai mare măsură de asimetriile existente și să se adapteze în mod adecvat partenerilor săi comerciali din sud. CESE solicită o mai mare implicare a organizațiilor societății civile și a partenerilor sociali în procesele de negociere și o ancorare oficială în tratate, pentru a le permite să aducă contribuții pozitive la relațiile comerciale dintre țările partenere, în special pentru a asigura punerea în aplicare a capitolelor obligatorii privind durabilitatea din viitoarele acorduri comerciale.

2.18. În plus, CESE sugerează ca organizațiilor societății civile și partenerilor sociali să li se atribuie responsabilitatea nu numai pentru capitolele privind durabilitatea, ci și pentru întregul domeniu de aplicare al acordurilor comerciale și de investiții, ca parte a implicării lor structurate în mod formal.

2.19. CESE își reiterează opinia potrivit căreia UE ar trebui să vizeze o parte din fondurile sale destinate ajutorului pentru comerț pentru a sprijini participarea organizațiilor societății civile și consolidarea capacităților în ceea ce privește comerțul durabil și eforturile de investiții.

2.20. CESE a solicitat deja în trecut consolidarea competențelor digitale de ambele părți ale Mediteranei. În urma adoptării noii strategii pentru Mediterana și în vederea reconstrucției post-pandemice, CESE subliniază necesitatea de a stimula investițiile în infrastructura digitală și de a sprijini transformarea digitală a IMM-urilor ca motoare ale ocupării forței de muncă și ale dezvoltării sociale, inclusiv prin implicarea partenerilor sociali, recunoscând potențialul negocierilor colective și al dialogului social la diferite niveluri.

3. **Observații generale**

3.1. Criza provocată de pandemie a înrăutățit dificultățile cu care se confruntă vecinătatea mediteraneeană: la 25 de ani de la Declarația de la Barcelona și la zece ani de la Primăvara arabă, provocările cu care se confruntă regiunea mediteraneeană rămân uriașe. Uniunea Europeană și partenerii săi din regiunea mediteraneeană au decis recent să relanseze și să consolideze cooperarea prin intermediul noii agende ambițioase pentru Mediterana.

3.2. Acest lucru se bazează pe convingerea că numai prin colaborare și într-un spirit de parteneriat provocările strategice ale viitorului pot fi abordate cu succes în interesul ambelor părți. Agenda include un plan de investiții economice special conceput pentru a sprijini redresarea socioeconomică a vecinătății mediteraneene în perioada 2021-2027. Obiectivul comun, astfel cum a fost anunțat de Înaltul Reprezentant Josep Borrell, este de a construi o vecinătate sudică pașnică, sigură, mai democratică, mai ecologică, prosperă și favorabilă incluziunii.

3.3. *Bridging the Sea* ([2]), studiul recent publicat de *Med Dialogue for Rights and Equality* (Dialogul mediteraneean pentru drepturi și egalitate), constată că aproape 63 % dintre organizațiile societății civile care își desfășoară activitatea în vecinătatea sudică se ocupă de chestiuni precum consolidarea democrației și a drepturilor, în timp ce peste 53 % au abordat, printre altele, inegalitățile socioeconomice. Sensibilizarea acestora cu privire la aspectele ecologice și de mediu și atenția acordată acestora sunt din ce în ce mai importante. Aceste cifre confirmă faptul că există o bază solidă și că sprijinul acordat societății civile trebuie consolidat pentru a răspunde mai bine provocărilor viitorului.

3.4. Societatea civilă din vecinătatea sudică și-a sporit prezența în ultimele două decenii. Abordarea sa activă a permis atenuarea consecințelor sociale și de sănătate pentru populație, dar, în același timp, a evidențiat necesitatea de a acționa pentru a consolida capacitatea și competențele populației de a funcționa mai bine.

3.5. Zona mediteraneeană, la fel ca restul lumii, a suferit un șoc economic și social grav ca urmare a pandemiei de COVID-19. Consecințele sociale și asupra sănătății au fost agravate de lipsa unei infrastructuri adecvate de sănătate publică, în special în țările cele mai fragile. Criza provocată de pandemie a agravat crizele care existau deja într-o serie de țări, rezultatul unei serii de factori, cum ar fi traiectoriile economice și sociale deja precare, rata ridicată a șomajului și consecințele conflictelor din anumite zone, cum ar fi Libia și Siria.

3.6. Guvernele din regiunea mediteraneeană au reacționat imediat, deși în moduri foarte diferite, pentru a limita răspândirea pandemiei prin punerea în aplicare a unor măsuri de sprijin pentru lucrători și întreprinderi, inclusiv în colaborare cu partenerii sociali și cu organizațiile societății civile, deși acestea au fost adesea insuficient implicate și, în unele cazuri, deloc. Pentru a limita efectele pandemiei, aproape toate țările din zona mediteraneeană au impus măsuri de izolare, cum ar fi în Maroc, Egipt, Iordania și Liban, restricții de circulație și de călătorie.

3.7. În urma crizei provocate de pandemie, numeroase guverne din zonă au pus în aplicare politici expansioniste pentru a aborda criza economică și pentru a sprijini anumite sectoare prin stimularea producției și introducerea de avantaje fiscale și economice și de măsuri de atragere a investițiilor.

3.8. Pandemia a generat consecințe economice negative în întreaga regiune mediteraneeană, nu numai din cauza unor factori precum scăderea cererii interne și externe și scăderea consumului, ci și din cauza înrăutățirii situației datoriei publice și financiare. De la izbucnirea crizei provocate de pandemie, guvernele din regiune au alocat resurse suplimentare pentru sistemele sanitare și economice pentru a sprijini anumite sectoare. Prin urmare, deficitele publice ale aproape tuturor țărilor din regiunea mediteraneeană vor crește considerabil.

3.9. Sectorul transporturilor a fost grav afectat de măsurile restrictive care au împiedicat sau au redus călătoriile internaționale, turismul devenind unul dintre sectoarele cel mai grav afectate de pandemie. OCDE a estimat o scădere a bilanțului sectorului între 45 % și 70 % și o scădere a bilanțului turismului internațional între 60 % și 80 % ([3]). Turismul este unul dintre principalele sectoare economice pentru țările mediteraneene și, potrivit Conferinței Organizației Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), Egipt și Maroc se vor număra printre țările cele mai afectate la nivel mondial ([4]).

3.10. Microîntreprinderile și întreprinderile mici și mijlocii, precum și lucrătorii independenți reprezintă una dintre componentele importante ale economiei țărilor de pe țărmul sudic. Aceștia au înregistrat o reducere semnificativă a cifrei lor de afaceri și majoritatea au fost nevoiți să reducă numărul de angajați. În acest sens, vor fi necesare măsuri structurale pentru a ajuta IMM-urile să iasă din criză și să se dezvolte și să inoveze prin abordarea dublei provocări reprezentate de digitalizare și decarbonizare.

([2]) https://meddialogue.eu/wp-content/uploads/2021/02/Publication-Bridging-the-sea.pdf.
([3]) https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=124_124984-7uf8nm95se&title=Covid-19_Tourism_Policy_Responses&_-ga=2.143901749.1647750476.1622806508-1692148678.1622806341.
([4]) https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d3_en.pdf.

3.11. Cu toate că criza provocată de pandemie în regiunea mediteraneeană a afectat toate grupurile sociale, cele mai afectate au fost în special: tinerii, din cauza înrăutățirii pieței forței de muncă și a măsurilor de izolare pentru școli și universități; femeile angajate, în anumite regiuni, cum ar fi vecinătatea sudică, în principal în economia informală, în agricultură și într-un sector turistic grav afectat de măsurile de izolare; grupurile vulnerabile, cum ar fi lucrătorii informali și refugiații, care adesea nu beneficiază de măsuri de protecție socială, și persoanele cu handicap, din cauza serviciilor adesea precare.

3.12. În unele părți ale vecinătății sudice, factori precum deficitul de apă și accesul redus la instalații sanitare au exacerbat impactul pandemiei, în special în zonele cele mai izolate din punct de vedere social, în zonele de conflict și în taberele de refugiați.

4. **Provocări și oportunități**

4.1. După cum a subliniat secretarul general al Uniunii pentru Mediterana ([5]), actuala criză sanitară pune în pericol progresul socioeconomic al regiunii din ultimii ani. Cu toate acestea, criza reprezintă o oportunitate de a consolida integrarea și de a face economiile mai reziliente.

4.2. Rolul societății civile în regiunea euro-mediteraneeană este de o importanță capitală pentru construirea unei societăți mai echitabile și mai favorabile incluziunii după pandemie; în mod similar, după cum s-a subliniat în cadrul Summitului social de la Porto ([6]), implicarea activă a partenerilor sociali și a organizațiilor societății civile este esențială pentru a se asigura că nimeni nu este lăsat în urmă și pentru punerea în aplicare efectivă a Pilonului european al drepturilor sociale.

4.3. COVID-19 și măsurile conexe pun în pericol sustenabilitatea societății civile. Guvernele și mulți donatori au suspendat granturile și au înghețat finanțarea, redirecționând fondurile către eforturile de ajutor de reducere a efectelor COVID-19. Rezultatul pune în pericol sustenabilitatea deja fragilă a OSC, posibilitatea de a continua să deservească comunitățile, precum și locurile de muncă ale multor lucrători din societatea civilă, deși există așteptări mari din partea OSC. CESE subliniază că granturile pentru sustenabilitatea organizațională și finanțarea de bază a sprijinului sunt esențiale pentru ca organizațiile societății civile să se adapteze la situațiile în schimbare rapidă și să își continue operațiunile în timpul crizelor.

4.4. CESE a subliniat faptul că Mediterana este una dintre cele mai vulnerabile părți ale lumii la efectele schimbărilor climatice. Pandemia de COVID-19 a afectat în mod negativ situația socială și dezvoltarea, făcând urgentă adoptarea unor strategii de dezvoltare durabilă și a unor strategii privind economia ecologică.

4.5. Adoptarea planurilor de redresare în zona mediteraneeană reprezintă o oportunitate potențială de a asigura dezvoltarea economică, socială și de mediu a regiunii. Este esențial să se coreleze oportunitățile de dezvoltare cu respectarea unor principii precum solidaritatea, combaterea inegalităților și protejarea și respectarea statului de drept. Implicarea activă a societății civile este esențială pentru atingerea tuturor obiectivelor.

4.6. Viitoarele planuri de reconstrucție post-COVID-19, alături de creșterea economică, ar trebui să ocupe un loc important în vecinătatea sudică în ceea ce privește măsurile de limitare a problemelor de mediu asociate cu schimbările climatice, deficitul de apă, deșertificarea și poluarea. Măsurile de conservare și protecție a mediului ar putea avea un impact pozitiv în regiunea mediteraneeană prin diversificarea economiei și crearea de locuri de muncă de calitate. În acest context, CESE atrage atenția asupra potențialului foarte ridicat al energiilor regenerabile (în special al energiei solare și eoliene) în țările partenere din sud și invită UE și statele sale membre să promoveze investiții comune mai durabile în acest domeniu.

4.7. CESE a subliniat deja necesitatea de a promova o tranziție echitabilă în zona mediteraneeană, în parte pentru a aduce beneficii în ceea ce privește sănătatea, educația și egalitatea de gen. Pentru a asigura o redresare orientată în mod eficace către principiile tranziției și digitalizării, va fi esențial să se promoveze sensibilizarea și dezvoltarea unor mentalități antreprenoriale și competențe digitale specifice. CESE sprijină apelul țărilor partenere din sud pentru un angajament mai ferm al UE și al statelor sale membre în domeniul cooperării pentru cercetare și dezvoltare în zona mediteraneeană.

([5]) Miniștrii afacerilor externe din cadrul UpM au stabilit domenii prioritare pentru o cooperare și o integrare mai puternice în regiunea euromediteraneeană – Uniunea pentru Mediterana – UpM (ufmsecretariat.org).

([6]) https://www.2021portugal.eu/en/porto-social-summit/porto-social-commitment/.

4.8. Redresarea vecinătății sudice, într-o situație caracterizată de o mare parte a ocupării forței de muncă în economia informală, este, de asemenea, strâns legată de dezvoltarea unui model eficient de formare și educație profesională. CESE reiterează necesitatea de a consolida competențele profesionale, în special cele ale tinerilor și femeilor, astfel încât acestea să poată fi utilizate în contexte naționale și transnaționale, ca parte a unei abordări circulare privind formarea. Organizațiile societății civile au, de asemenea, un rol important în consolidarea competențelor prin educație non-formală, organizarea de ateliere și de formare și prin promovarea economiei sociale. Comitetul subliniază, de asemenea, necesitatea, așa cum a subliniat deja dialogul regional al UpM cu partenerii sociali, printre altele, de a implica partenerii sociali, în vederea soluționării discrepanței dintre cerere și ofertă pe piața forței de muncă.

Bruxelles, 24 ianuarie 2023.

Președinta
Comitetului Economic și Social European
Christa SCHWENG